

ВАСИЛЬ ЖУРБА

Журба Василь Гнатович народився 21 травня 1935 року в селі Широкій на Дніпропетровщині в робітничій сім'ї. Дитинство минуло у Кривому Розі, тут закінчив школу, працював на заводі "Криворіжсталь" оператором прокатного цеху. Після закінчення Одеського університету ім.І.Мечникова вчителював, директорував у школах Долинського району, з 1977 року на журналістській роботі, нині пенсіонер.

Перші твори опубліковані заводською газетою "Металург" у 1964 році.. Оповідання, новели, п'єси друкувались у журналах "Кур'єр Кривбасу", "Вітчизна", "Вежа", "Степ", газетах "Літературна Україна", "Сільські вісті", "Кіровоградська правда", "Народне слово", "Вечірня газета", "Свобода".

Автор книги оповідань "Грім на голе дерево" (Кіровоград, "Степ", 2002).

Член НСПУ з 2004 року.

П'ЯВКИ

новела

Вже й сторона піднімається, літній світанок десь за обрієм дримає, а Захар Петрович Криниця й очей не змикає, сидить у глибокій задумі біля ліжка дружини, Ганна тихо стогне в напівзабутті, зрідка запитує:

— Ти тут?

— Тут, — гладить руку.

У кімнату заглянув день, повимітає із закутків сутінки й припишк, роздумуючи, чим би ще порадувати отих зажурених людей. Ганна, ніби відчувши його дотик, поворухнула ногами, а вони ж такі темні, вени товсті, вузлуваті, покорчилися. Ось уже півроку не може сама підвестися з ліжка.

— А від Іри так і немає листа, — зітхнула. — Уже ж третій місяць, як відписали. Хотіла матері на операцію грошей заробити, та й сама захворіла.

Ганна співчутливо дивиться на чоловіка: такий був ставний, високий красень, чорнявий, очей не зводили не тільки дівчата, а й заміжні, а нині... посивів, схуд, онде й зморшки під очима, такими добрими, як і колись, тільки згорьованими. Через неї.

— Ти б не сумував так, — мовила боляче.

— Заспокойся... Що тобі зварити?

— Нічого не хочу. Посидь біля мене... Ось приїде Іра з Ізраїлю, може, й не сама, з чоловіком... Там десь на горищі колиска, пофарбуємо і внуків колихатимем. Ти станеш дідусем, я — бабусею... А за кумів кого візьмемо?

— Вони молоді, то й кумів треба молодих шукати. Самі й виберуть.

— А я б хотіла Миколу Садового й дружину Любу.

— Що ж, можна і їх. Хороші, привітні.

Ганна трохи повеселішала, немов і справді все оте дійсністю стало, ось-ось візьме на руки малюка, коліскову заспіває. Голос у Ганни ніжний, добрий.

Минуло кілька днів. Нарешті принесла листоноша пенсію й Криниця пішов на базар. З-поміж машин, що стояли біля воріт, помітив біля "Мерседеса" Герасимова, що вів, певне, якусь ділову розмову з невисоким, натоптаним чоловіком років сорока. Видно, поважна персона: свіжо виголене обличчя усміхалося якось холодно до непристойності, щось було в ньому зверхне, самовпевнене й жорстоке, здавалося, коли б хтось раптом убив співрозмовника — він би спокійно запалив дорогу сигарету й поїхав, не оглянувшись. Герасимов намагався щось довести, в чомусь виправдовувався. Таким бачив його Криниця, коли той був парторгом на м'ясокомбінаті. Незнайомець поблискував проти сонця

скельцями чорних окулярів, що підкреслювали білизну обличчя людини, яка більшість часу проводить у кабінеті.

— Думайте, що робите, щоб потім не пошкодувати, — мовив він. Відчинив двері машини, грузно сів за кермо й, здавши назад, попрямував на дорогу.

— Що ж це ви на червоне світло проїхали? — зупинив товстуну працівник ДАІ. За мить його рука шугнула у віконце й із затиснутою жменею вернулася назад. “Мерседес” рушив далі, а блюститель знову набрав чинного вигляду, роздивлявся по сторонах, зиркаючи то на світлофор, то на автомобіль.

Герасимов стояв пригнічений, мов собака, якого щойно відшмагав хазяїн за непослух, і не помітив Криницю.

— Га? — ніби прокинувся.

— Хто то — питаю?

— А-а... Та так...

— А все ж.

— І що ви причепились? Ну, бувший секретар обкому партії, а нині — хазяїн “Космосу”.

— Не той, кому я ваучери переслав? Ви ж були посередником, загітували. Вже п'ять років минуло, а...

— Щоб накопичити первинний капітал, знаєте скільки часу й сил потрібно? Зараз він закупив десь нафтові свердловини і...

— І продає нафту за кордон, складає там валюту, а ми...

— Облиште. Багато й тут має бензоколонок. Справжній бізнесмен.

— Шахрай, а не підприємець! — люто випалив Криниця.

— Ну, це ви вже даремно. Нічого так і не зрозуміли, бачу, — сів у “Форд” Герасимов.

— Геть за дурнів вважають нас, — процідив услід машині.

Криниця постояв замислений з опущеною головою, мов людина, що потрапила в чуже місто й не знала, в яку сторону треба йти. На мить здалося, що стоїть посеред світу й нічого більше немає, тільки небо та земля, та вітер. Він трускув головою й пішов на базар.

— Беріть деревій, від багатьох хвороб, — чує.

— Жовті безсмертники, може, треба?

— Мати-мачуха.

— Горицвіт...

— Моя сусідка така вже німецька була, — каже жінка в синій хустці, — а от попила настойки і... А що ж, де тих грошей набрати на аптекарські ліки, правлять же, як дурний за батька.

Захар Петрович купив адамовий корінь, живокостю, далі — сухорляву курку й пішов додому.

У хаті Криницю зустріла хвора тиша. Дружина спала й навіть не чула, коли зайшов. По столу снували мухи, здавалися худими й голодними... Він змахнув їх рукою, поставив сумку на стілець, потім скинув піджак, підкотив рукава сорочки, взяв миску й почав чистити в неї картоплю. Треба ж поки хоч суп зварити, а потім поставити воду на бульйон, затим візьметься за прання. Можна б машинкою, так електроенергія подорожчала знову. “Все дорожчає й дорожчає. Хай би вас чума подавила”, — кинув у миску білу картоплину.

Серед ночі погасло світло. Криниця сидів у темряві, прислухався, як стогне Ганна. Нарешті задрімала, й Криниця, обхопивши голову руками, заснув поряд на стільці. За хвилину, підвівшись, прислухався до спокійного дихання Ганни і попрямував до свого ліжка. В темряві наштотхнувся на стіл, щось стукнуло, покотилося по підлозі. Сон раптово зник, він відчув, що голова ніби порожніє, повело в сторону. Серце стає, так повільно б’ється. Тільки б не померти першому. Напомацки дістав на полиці півсвічки, сірники й засвітив, його велика тінь стала щось шукати. А-а, згадав: десь залишилась таблетка кордарону. Знайшов-таки, налив у склянку води й випив. Невдовзі трохи полегшало. Захар Петрович дмухнув на вогник, на мить здалося — його тінь ледь чутно зойкнула й зникла.

Минула безсонна ніч. Криниця підвівся з ліжка, тихо, щоб не збудити дружину, став одягатись.

— Кудись збираєшся? — розплющила очі Ганна.

— Не надовго. Хочу знайти того “бізнесмена”, що наші ваучери прихопив, може, щось-таки дасть.

— Даремні сподівання, — зітхнула. І додала: — Ти б новіший костюм одягнув. Ми ж все-таки вчителі.

— Були, — махнув рукою. — Зараз нас ні за що не мають. — Глянув на Ганну, підбадьорююче кивнув головою й вийшов. Сонце сяйнуло в стомлене обличчя, й Криниця зажмурих очі. По небу пливли білі хмари, веселі такі, спокійні, він згадав, що давно вже не помічав неба, горе все тягло погляд до землі. Важко зітхнувши, Захар Петрович попрямував до воріт.

Біля готелю побачив Герасимова й того лисого в чорних окулярах, власника “Космосу”.

— Вибачте... Дозвольте, — підійшов Криниця.

— Чого вам? — зупинив Герасимов. — Ми поспішаємо.

— А все ж, пробачте, на кілька хвилин... Розумієте, я вклав у ваше підприємство...

— Ваучери? — гостро зиркнув лисий.

— Може, якісь гроші вже належать, п'ять років же минуло. На операцію дружині потрібні... Помре ж...

— Співчуваю, співчуваю... Коли обирали мене депутатом — багатьом обіцяв допомогти, але самі розумієте... Ваучери ваші не пропадуть, тільки зараз не можу, — розвів руками. — Почекайте ще років зо два. — І відійшов з Герасимовим до “Мерседеса”. Товстун відчинив дверці автомобіля, пропустив молоду жінку зі світлим волоссям, сам зайшов з другої сторони, сів поважно за кермо й поїхав.

— Поспішаш. Коли б на той світ — не перечив би. Скільки ж то вас таких шахраїв налупилося, нащенилося, — прошепотів услід Криниця. — І немає на вас Божої кари.

Знову важка ніч. Лець заснув Захар Петрович, як йому приснився отой лисий. Спочатку один, далі вже більше їх і більше, вони роздягають людей, худих, засмучених, а ті натягають дрантя, товстуну й те стягують, уже всі голі, тоді здирають шкіру. Криниця стоїть в одних шкарпетках, з яких виглядають пальці. І шкарпетки стягують. Захар Петрович тримає в руках карту України, яка чомусь, мов шагренева шкіра, зменшується.

— А це що в тебе? — вишкірив зуби товстун.

— На урок іду.

— Ха, — вихопив її й попхав у рот, далі почав жувати. Хтось із злидарів запалив карту з другого кінця, полум'я обсмалило олігархові брови, зашкварчали масивні губи, і той заревів, як звірина, за ним всі повітрищали очі, аж ті на лоб повискакували. Криниця люто зареготав, і всі злидарі раптом кинулися на шахраїв.

Коли Захар Петрович проснувся, в хаті вже яснів сонячний день, і він заходився поратись. Ось і Ганна розплющила очі. На плиті щось варилося в каструлі, а чоловік прав білизну в ночвах, витирав піт на чолі, на волосся чіплялося шумовиння. Криниця змахував рукою, та піна немов жартувала, перелітаючи то на шоку, то на підборіддя.

— Тьху, хай тобі, — прошепотів.

— Відпочинь, — тихо мовила Ганна. — Встигнеш, куди поспішати? І так того життя залишилися...

— Як тобі? — запитав, витираючи руки об рушник.

— Ніби легше... Хоч трохи спав?

— Ет, — махнув рукою. — Ще наплюся на тому світі.

— Не сердься на мене, Захаре, — боляче скривила губи, — я ж не винна.

— Та що ти? — спохопився. — Хіба ж я на тебе гніваюсь? Ми ще поживемо. Може ж, таки від “Космосу” щось отримаємо, операцію зробимо, тоді й моє серце краще запрацює.

— Що — гірше стало? — стурбувалась.

— Та зараз нічого... Витримаю.

— Посидь біля мене, Захаре.

Криниця сів на ліжко скраю, погладив руку й помітив, як скотилися по щоках Ганни, затремтіли на підборідді й зачухали. Ото інші живуть, радіють щастю своєму, а для них з Ганною в сльозах світ і блищить.

За вікном хтось промайнув.

— Мабуть, тітка Настя молоко принесла, — мовив, і вони перевелися ж такі добрі люди... А, може, Іра? — бризнули з хати зайшла листоноша і стала щось шукати в сумці.

— Вам гроші з Ізраїлю від доньки. Чотириста доларів. Банк і отримайте.

— Ой, Боже, — зраділа Ганна. — Жива, живенька до тебе одужала.

А через годину Захар Петрович уже й збирав дружину.

— Почекай, — мовила Ганна, одягнувшись, — дуже сподобалося на ліжко. — Попрощаюся із своїми картинами... Малювала діточок учила, а нині... Знаєш, я все частіше бачу маму, татко, юність, наш сад. Після денної спеки там прохолода, місяць глілку, погойдуюється, внизу на леваді пахне туманом, далеко Дівчата співають, і пісня голубим серпанком пливе над горами на високі верби над річкою... а ми з тобою, юні. Може, тоді й не знали справжньої ціни отій пісні, отим життям здавалося буденним, вічним. Зараз розумію: найнещасливіше прожив життя й не помітив того дива, тієї Божої краси. Щаслива. Бачиш, я навіть не плачу... Прощай, затишку підвелася. — Ходімо, он, здається, "швидка" вже приїхала. Скажати: не побивайся за мною. — Оглянулася через плече й заплакала.

...Операцію зробили, але Ганна не приходила до свідомості.

— Ідіть додому, будь ласка, чи посидьте в коридорі, Захару Петровичу. — Бо тут все ж таки жіноча палата... Сесю проснетесь дружина.

Не спав Криниця цілу ніч. Під ранок зовсім знеміг і, сидючи у вестибюлі лікарні, таки стулив очі. Десь по палатах нишком нахилилась над кимось і відсахнулась, побачивши таку обличчя, далі стала підкрадатися до Ганни, тихо постукуючи. Криниця хотів перегородити їй дорогу, але не зміг, важкий його. Раптом відчув на плечі чийось руку.

— Що там? — схопився злякано.

— Ми зробили все можливе, але... — спіткнувся лікар на слові. — Запізно оперували... Якби раніше.

Світ похитнувся в очах Криниці, ледь підвівшись, побрів до палати.

— Там її вже немає, — почув страшне слово.

“Немає, немає... Немає” — вистукувало в скронях.

Після похорону Захар Петрович три дні не виходив з хати. Мовчки лежав, дивився на картини, на порожнє ліжко Ганни, не застеляв, щось стримувало, здавалось ось-ось запитає: “Ти тут, Захаре?” Тоді схоплювався і знову падав обличчям на подушку. А то скрикував, комусь погрожував, плакав безпорадно, плакав важко. Нарешті заснув і проспав усю ніч.

Ранком, не снідавши, пішов до могили дружини. Сонце вже геть підбилося, чіплялося за високі дерева, вітало мертвих з новонародженим днем. Співали пташки так весело, а Криниці все вчувався голос сича, й він ковтав гірке горе, щось шепотів до Ганни, бідкався та все крутив головою.

— Посидь біля мене, казала все... Сиджу, сиджу, рідна, скоро ближче спушуся... чекай... скоро...

Надвечір попрощався й пішов із цвинтаря. На дорозі навіщося підняв кусок граніту, загорнув у стару газету й побрів. Здавалося, не знав, куди несуть ноги. Витерши сльози, нараз заспішив, немов боявся когось не застати або розминутися з кимось. Уже біля готелю уповільнив кроки, зупинився поряд із знайомим “Мерседесом” і стомлено притулився до старої липи. На мить ніби задрімав.

— Автобуса чекаєте? — почув голос якоїсь жінки. — До Петрівки?

— Ні, — відповів байдужо.

— А ми оце думаємо: буде чи не буде, — мовила друга з сумкою. — Далеко ж пішки чимчикувати.

Ось і той товстун в чорних окулярах. Відчинив праві дверці машини, пропустив біляву жінку, потім зайшов зліва, в цю мить Криниця, як блискавкою, змахнув рукою, й гранітний камінь глибоко вгруз у лисину шахрая, потім — удруге, аж кров і мозок бризнули в обличчя.

— Курви! — простогнав люто. — П'явки!

До машини біг кремезний юнак з карабіном.

— Ми ж тебе такі деньгі платім! — заверещала жінка, вискочивши з “Мерседеса”. — Куда ж ти смотрел?

Криниця почув постріл, потім іще, оберся спиною об стовбур липи й став повільно опускатися на землю, в його очах не було вже люті, а якийсь тяжкий, тоскливий докір.

